

TİCARİ İŞLEMLERDE RÜŞVET VE YOLSUZLUK - HAKSIZ REKABET -

Prof. Dr. Huriye KUBİLAY*

GİRİŞ

Rüşvet ve yolsuzluk eylemleri, Ceza Hukukunun konusunu oluşturmakla beraber günümüzde ticari yaşamı etkilemesi nedeniyle Ticaret Hukuku yönünden de üzerinde durulması gereken bir konu haline gelmiştir. Rüşvet verme veya alma ya da yolsuzluk bir suç oluşturmasının yanısıra haksız rekabete de yolaçabilir. Böyle durumlarda haksız rekabete ilişkin yaptırımların da uygulanması mümkündür. Bu tür eylemlere hem ulusal hem de uluslararası ticari işlemlerde rastlamak mümkündür. Bu nedenle uluslararası ticari toplumun rüşvet ve yolsuzlukla mücadele yolunda çabalarını güçlendirme hususunda sorumluluğu bulunmaktadır. Günümüzde artık haksız rekabetin yasaklanması ve haksız rekabete karşı başka önlemlerin alınması yeterli görülmemekte, *haksız ticaretin* yasaklanması ve başkaca önlemlerin alınması yoluna gidilmektedir¹. Gerçekten bu tür eylemler yerli, yabancı ve çokuluslu yatırımcıların karşı karşıya kaldıkları sorunların başında gelmektedir. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerinde bulunulması haksız ticaretin de bir örneğini oluşturmakta; gerek uluslararası hukuk ve gerekse ulusal hukuklar tarafından yasaklanmaktadır.

Serbest piyasa ekonomisi sisteminde rekabetin serbest olması ilkesi bu serbestliğin sınırsız olacağı anlamını taşımamaktadır. Rekabetin serbest bir ortamda sürdürülmesi ve rekabet hakkının korunması ancak rekabetin birçok yönden sınırlanması ile mümkün olabilir. Bu sınırlandırma Devlet yaptırımının uygulanabileceği *hukuk kuralları* ile sağlanmaktadır.

Hukukumuzda konu 3628 sayılı “*Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu*” ile düzenlenmiş bulunmaktadır².

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

¹ KARAYALÇIN, 449.

² 19.04.1990 tarihinde kabul edilen bu Kanun 04.05.1990 tarihli ve 20508 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca bk. Düstur, Tertip : 5, Cilt : 29, s.95.

Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Organizasyonu (OECD), 1976 yılında, çok uluslu işletmeler için kararlar ve talimatlar yayınlamıştır. Bu talimatlardan birine göre, ortaklıklar, rüşvet veya meşru olmayan nitelikte bir ödemeyi ne teklif edebilir ne de kabul edebilir. OECD üyesi tüm ülkelerin hükümetleri bu talimatı imzalamıştır. Bu hükümetler, başta Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti olmak üzere söz konusu Talimatı kendi ticari topluluklarına göndererek, ortaklıkları OECD standartlarına uymaları konusunda sadakat yemini etmeye zorlamıştır³.

Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda “*Sorgulanabilir Ödemeler*” (*Questionable Payments*) olarak adlandırılan ticari yaşamda rüşvet niteliğindeki ödemeler⁴ *Foreign Corrupt Practices Act, 1977 (FCPA)* ve *Securities Exchange Act of 1934*’ün değiştirilen 30uncu Bölümü ile düzenlenmektedir. FCPA, Watergate Skandalının ortaya çıkması üzerine önem kazanmış, bu dönemde çok sayıda ortaklığın politik kampanya kampanya bağışları incelenmiştir⁵. Bir yasal usulü hızlandırmak, çeşitli öneriler arasında yapılacak bir seçimi etkilemek, bir yasa hükmünün uygulanmamasını sağlamak gibi amaçlarla yapılan ödemeler “*sorgulanabilir ödemeler*” olarak nitelendirilebilir⁶.

Uluslararası Ticaret Odası (ICC)⁷, 1977 yılında *Ticari İşlemlerde Rüşvet ve Yolsuzluk Hakkında Rapor* yayınlamıştır. Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Organizasyonu (OECD) ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Ortaklıklar Komisyonu gibi uluslararası kuruluşlar Rapor’u ilgiyle karşılamışlardır. Ayrıca, pek çok ülkedeki ortaklık, 1977 Raporu’nun III. Bölüm’ünde işletmeler için öngörülen *Davranış Kuralları*’nı kendisine örnek alarak dürüst uygulamalara ilişkin kendi iç kurallarını oluşturmaya ya da mevcut kurallarını geliştirmeye teşvik edilmiştir. Uluslararası Ticaret Odası Davranış Kuralları yeniden gözden geçirilerek 26 Mart 1996’da Yürütme Kurulu’nun 83üncü oturumunda kabul edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, meşru olmayan ödemeler konusunda çalışacak bir Özel Komite kurmuştur.

Günümüzde rüşvet ve yolsuzlukla etkin mücadelenin önemi öncekinden daha fazladır. 1990’lı yılların başında, rüşvet ve yolsuzluğa bağlı skandallar dünyanın birçok yerinde, hükümetlerin düşürülmesine neden olan etkenlerin başında gelmiştir. Bu durumun görmezden gelinmesi demokratik hükümetlerin ve piyasa ekonomilerinin yeryüzünde yaygınlaşması gibi Soğuk-Savaş sonrası dönemin en çok umut vaadeden gelişmelerini engelleyebilirdi. Bu, Uruguay Müzakereleri’nde

³ FOLSOM/GORDON/SPANOGLE, 1142.

⁴ Amerika Birleşik Devletleri Hukukunda “*sorgulanabilir ödemeler*”e ilişkin örnek olaylar için bk. FOLSOM/GORDON/SPANOGLE, 1126-1147.

⁵ FOLSOM/GORDON/SPANOGLE, 1134.

⁶ FOLSOM/GORDON/SPANOGLE, 1128.

⁷ ICC hakkında bk. ARKAN, 16.

(Uruguay Round) benimsenen mal ve hizmetlerin dünya üzerindeki ticaretinin serbestleştirilmesi görüşü açısından daha da kabul edilemez bir durumdur. Çünkü, daha serbest ticaret, hükümetlerin ve işletmelerin zararına giderek daha çok zorlanan ticari ilişkilerde bulunmayan dürüst rekabetle gerçekleştirilmelidir. Uluslararası Ticaret Odası, dünya ticaretine yön veren bir kuruluş olarak 1994 yılında, 1977 Raporu'nu gözden geçirmeye karar vermiştir. Bu amaçla Mr. François Vinckle (Belçika) başkanlığında geçici bir komite oluşturulmuştur.

Güncellenen Rapor, ulusal ve uluslararası alanda, uluslararası ticaretteki şeffaflığı artırma hedefine ulaşabilmek için uluslararası kuruluşların, hükümetlerin ve işletmelerin eyleme geçmesi gerektiğini öngören yaklaşımı esas almaktadır.

Bu alandaki en büyük sorumluluk, OECD, Avrupa Konseyi, Amerikan Eyaletleri Organizasyonu ve UNCTAD tarafından da kabul edildiği üzere hükümetlere düşmektedir. Rapor'un II. Bölümü uyarınca, hükümetlerin Mayıs 1994 *Uluslararası Ticari İşlemlerde Rüşvet Verme veya Alma Hakkında OECD Tavsiye Kararı*'ni uygulama hususunda politik iradelerini göstermeleri gerekmektedir. Uluslararası Ticaret Odası, OECD Tavsiye Kararı'nın gelişmekte olan ülkeler de dahil olmak üzere tüm ülkeler tarafından uygulanmasının önemi üzerinde durmuştur. Bunu sağlamak amacıyla; rüşvet ve yolsuzlukla ilgili ortak sorunların ortaya konulması ve 1994 OECD Tavsiye Kararı ilkelerinin OECD üyesi olmayan ülkeler tarafından kabulünü teşvik etmek için Uluslararası Ticaret Odası, OECD'nin Dünya Ticaret Örgütü ile yakın ilişkiye geçilmesini önermektedir.

Rapor'un II. Kısmı, işletmeler tarafından isteğe bağlı olarak uygulanmak üzere Uluslararası Ticaret Odası tarafından önerilen *Davranış Kuralları*'ni öngörmektedir. Bunlar birçok yönden 1977'de yayınlananlardan daha sıkıdır. 1977 Kuralları, rüşvet ve yolsuzluğu yalnızca bir iş alma veya onu elde tutma ile bağlantılı olduğu takdirde yasaklamaktadır, buna karşılık yeni kurallar hangi amaçla olursa olsun rüşvet ve yolsuzluğu yasaklamaktadır. Böylece, yargılamada, vergiyle ilgili hususlarda, çevreye ilişkin ve diğer yönetime ilişkin durumlarda veya yasama aşamalarında rüşvet ve yolsuzluk Kurallar kapsamına alınmıştır. Hükümetler, işletmeler tarafından yapılan politik bağışları düzenlemek ve onların kamuya açık bir biçimde kaydedilmesini sağlamak zorundadır. Yeni gelinen aşamada, ortaklık davranış kurallarının uygulanmasında yorum yöntemleri üzerinde durulmaktadır.

Rapor'un III. Kısmında, Uluslararası Ticaret Odası'nın kurduğu *Daimi Komite*'nin (*Standing Committee*) öncelikli amaçlarına yer verilmiştir. Daimi Komite'nin başlıca amacı, işletmeleri, rüşvet ve yolsuzlukla mücadelede etkin bir rol oynayacak olan kendi kurallarını oluşturmaları ve uygulamaları konusunda teşvik etmektir.

Dürüst ve gerçek rekabeti sağlamak amacıyla İsviçre'de 30 Eylül 1943 tarihli "*Haksız Rekabet Hakkında Kanun*" yürürlükten kaldırılarak "*Haksız Rekabete Karşı Kanun*" (*Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*) 19 Aralık 1986 tarihinde kabul edilmiş

ve 1 Mart 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yeni kanunda, haksız rekabeti tanımlayan genel bir hükmün yanısıra önceden öngörülmuş haksız rekabet halleri hemen hemen aynen alınmış ve bunlara yeni haksız rekabet halleri eklenmiştir. Böylece, haksız rekabet hallerinin sayısı 10'dan 22'ye çıkarılmıştır⁸.

Avrupa Birliği rekabet kurallarının amaçlarından biri de *dürüst ve adil* rekabet piyasasını oluşturmaktır⁹.

Bu çalışma, *Giriş, Ticari İşlemlerde Rüşvet ve Yolsuzluğun Haksız Rekabet Oluşturması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadeleye İlişkin Davranış Kuralları, Meslek Teşekküllerinin Sorumluluğu* ve davranış kurallarına örnek olmak üzere *İzmir Ticaret Odası Kuralları* ile *Sonuç* bölümlerini içermektedir.

I. TİCARİ İŞLEMLERDE RÜŞVET VE YOLSUZLUĞUN HAKSIZ REKABET OLUŞTURMASI

Rekabet, aynı zamanda başkası tarafından özlenen bir şeyi elde etmek için yapılan yarışmadır¹⁰. Toplumların daha iyiye doğru gitmesi için fertler arasında sürdürülen yarış önce ahlak kurallarıyla düzenlenmiştir. Sonradan hukuk hükümleriyle rekabetin düzenlenmesi yoluna gidilmiştir¹¹.

Rekabet, *serbest, meşru veya haklı olmalı*; yani başkalarına zarar vermemelidir¹².

“Herkes serbestçe iktisadi faaliyette bulunma hakkına sahiptir.” (Anayasa, m. 48). Bu hakkın sınırı diğer şahısların aynı konudaki haklarıdır. Hiçkimse başkasının serbestçe iktisadi faaliyette bulunma hakkını ihlal edemez. Serbest rekabet hakkının ihlali veya kötü kullanılması modern anlamda haksız rekabet oluşturur.”¹³ Bir yandan serbest rekabet hakkı kötüye kullanılmakta öte yandan rüşvet ve yolsuzluk eylemiyle başkalarının serbestçe iktisadi faaliyette bulunma hakları ihlal edilmektedir. Sonuçta bu tür faaliyetlerde bulunanlar haksız rekabet eyleminde bulunmuş olmaktadır.

Anayasa’da benimsenen *“sosyal hukuk devleti ilkesi”*¹⁴ özgürlük haklarının her türlü kötüye kullanımını yasaklamaktadır¹⁵. Anayasa’nın 167nci maddesi linci fıkrası

⁸ ÖZTEK, 417-418; TÜRK, 124; Haksız Rekabete Karşı Kanun’un öngördüğü haksız rekabet hallerinden bazıları için bk. ÖZTEK, 419-429.

⁹ POROY/YASAMAN, 217-218; TEKİNALP, Ü. (Tekinalp/Tekinalp) AB Hukuku, 328, par. 27, 3.

¹⁰ Rekabet kavramı hakkında bk. EREM, 199; ERKAN, 7; MİMAROĞLU, 280-281.

¹¹ POROY/YASAMAN, 216.

¹² EREM, 200.

¹³ KARAYALÇIN, 449.

¹⁴ Sosyal hukuk devletini tanımlayan Anayasa Mahkemesi kararları için bk. GÖREN, 120.

gerekçesinde Devletin görevleri arasında özel teşebbüsün rekabet koşulları içinde yararlı yönde gelişmesine yardımcı olmak da sayılmaktadır¹⁶. Anayasa'da öngörülen ekonomik model, "sosyal piyasa ekonomisi modeli"dir. Bu modelde Devlet aktif bir rol üstlenmektedir¹⁷. "Klasik liberal düşüncenin -Manchester Liberalizmi- ve Chicago Okulu'nun bazı savunucularının tam aksine, rekabet kendi kendini sürdürebilen ve dolayısıyla kendi haline bırakılması gereken bir süreç değildir. Piyasa işleyişini belirleyen bir süreç olarak etkin rekabetin, devlet tarafından korunması ve yönlendirilmesi gerekir."¹⁸ "Devletçe yapılacak müdahalelerin amacı, ekonomik etkinliği yadsınamayacak olan piyasa mekanizmasını devre dışı bırakmak değil; onun eksiklerini tamamlamak ve sosyal adalete uygun biçimde işlemlerini, bu arada herkesin ulusal gelirden adil bir pay almasını sağlamaktır. Devlet, bu amacı gerçekleştirmeye elverişli ekonomik, mali ve sosyal politikalar izleyecek; bu yolda tedbirler alacak, hukuki düzenlemeler yapacaktır."¹⁹ Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluğa karşı önlemlerin alınması, hukuki düzenlemelerin yapılması ülkemizde benimsenen sosyal piyasa ekonomisi modelinin gereğidir. Serbest piyasa ekonomisi, serbest rekabet ilkesine dayanır²⁰. Serbest rekabet ilkesi, bir yandan aynı cins mal veya hizmetlerin herhangi bir sınırlama olmaksızın isteyen herkes tarafından üretilebilmesini veya pazarlanabilmesini, öte yandan alıcılara kendilerine sunulan aynı cins mal veya hizmetler arasında kendileri için en uygun olanı seçebilme olanağını ifade eder²¹.

"En iyiyi elde etmek, en büyük başarıyı sağlamak, en iyi hayat şartına kavuşmak, yaşadığı topluma en iyi hizmeti yapmak, her kişinin hakkı, hatta görevidir. Bunu elde etmek için çalışmak, emek harcamak ve olanak ve vasıtalarını tahsis etmek gerekir. Ancak erişilecek amaç tespit edilirken ve kullanılacak olanak ve vasıtalar seçilirken, ahlak kurallarına uygun hareket etmek, dürüst davranmak yani hiç bir zaman objektif iyiniyet kurallarını ihlal etmemek gerekir. Rekabet meşru olmak ve öyle kalmak zorundadır."²² Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemleri, ticari ahlak²³ kurallarına ve dürüstlüğe aykırı; objektif iyiniyet kurallarına aykırı nitelikte eylemlerdir.

¹⁵ GÖREN, 120.

¹⁶ GÖREN, 119.

¹⁷ GÖREN, 119; TÜRK, 121, 126.

¹⁸ STOCKMANN, Kurt, Sosyal Piyasa Ekonomisinde Rekabetin Fonksiyonları ve Korunması, ERKAN, 17-18.

¹⁹ TÜRK, 120.

²⁰ TÜRK, 123.

²¹ Serbest rekabet ilkesi hakkında bk. TÜRK, 123.

²² MİMAROĞLU, 281.

²³ ÖZTEK, 428.

Tacirlerin ticari işlemlerinde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerine girişmeden faaliyetlerini sürdürmeleri *objektif ahlak* kavramı ile açıklanabilir. Objektif ahlak, kişinin diğer kişilerle arasındaki ilişkilerini yönlendiren kuralları ifade eder²⁴. Tacirlerin bu tür eylemleri ahlak ve hukuk düzeninin çakıştığı alanda yer almakta²⁵; ahlak düzenine aykırılık oluşturan bu eylemler hukuk düzeni tarafından da yasaklanmaktadır. Hukuk düzenine oranla daha geniş kapsamlı olan ahlak kuralları “iyi” davranışın, hukuk kuralları ise “haklı” davranışın ne olduğunun saptanmasına yarar. Ahlak ve hukuk düzenine aykırılık oluşturan ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemleri ahlaki açıdan “kötü” hukuki açıdan “haksız” davranışlardır. Hukuk düzeni, *genel ahlâkı*²⁶ gözönünde bulundurarak hükümler koyar. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemleri, *genel ahlâk* kavramına giren *ticari ahlâk* kapsamında değerlendirilmesi gereken bir konudur.

TTK. m. 56’da haksız rekabet şöyle tanımlanmaktadır: “*Haksız rekabet, aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suistimalidir.*”

Haksız rekabetin varlığından söz edebilmek için şu unsurlar aranır :

1. İktisadi rekabet hakkının kötüye kullanılması,
2. Bu yüzden bir kimsenin ticari işletmesinin veya iktisadi menfaatlerinin zarar görmesi veya zarar görme tehlikesine maruz bulunmasıdır.
3. Haksız rekabetle zarar veya zarar görme tehlikesi arasında illiyet bağı.

Meşru bir hak olan “*rekabet hakkı*”nın ticari yaşamda meslek ve ahlak kurallarına uygun bir tarzda kullanılması esastır. Fertler ve toplum yönünden pekçok yararı bulunan rekabet hakkı aşağıdaki şekillerde ortaya çıkabilir :

“- *Kendi verimini artırmak,*

- *Müşteri (veya taraftar) temin etmek ve bunların sayısını çoğaltmak suretiyle iş hacmini (tesir sahasını) genişletmek,*
- *Rakibin faaliyetini güçleştirmek ve bertaraf etmek*²⁷. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerine girişen bir şahıs, meslek ve ahlak kurallarına aykırı bir biçimde kendi iş hacmini genişletmeyi, rakibin faaliyetini güçleştirmeyi veya bertaraf etmeyi amaçlamaktadır.

TTK. m. 56’daki haksız rekabete ilişkin hüküm MK. m. 2’deki prensibin serbest rekabet hakkında uygulanmasıdır. Haksız rekabetin asıl unsuru rekabetin objektif

²⁴ ÖZTAN, 5.

²⁵ ÖZTAN, 4.

²⁶ Genel ahlâk-bireysel ahlâk kavramları hakkında bk. AYBAY/AYBAY/AYBAY/AYBAY, 26-27.

²⁷ KARAYALÇIN, 440.

iyiniyet kuralına (MK. m. 2, f. 1) aykırı olarak yapılmış olmasıdır. Objektif iyiniyet ya da bir başka deyişle doğruluk ve güven ilkesi, orta zekalı, normal, makul kimselerin, toplum içersinde karşılıklı güvene, ahlaka ve dürüstlüğe dayalı davranışları sonunda ortaya çıkmış ve toplumun ihtiyaçları ile iş hayatının gereklerine cevap veren, bu nedenle de herkesce benimsenen kuralların bütünü olarak tanımlanmaktadır²⁸. Objektif iyiniyet kuralına göre, herkes haklarını kullanmakta ve borçlarını ifada iyiniyet kurallarına uymakla; dürüst ve namuslu olmakla yükümlüdür²⁹. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerine girişilmesi objektif iyiniyet (dürüstlük ve doğruluk) kurallarına aykırılık; dolayısıyla haksız rekabet oluşturur. Yargıç, objektif iyiniyet kurallarına aykırılık olup olmadığına karar verirken ticaret yaşamının ve ticaret ahlakının gereklerini, ülke gerçeklerini gözönüne alacaktır³⁰. Yargıç, bu konuda takdir yetkisini kullanırken mesleki teşekküllerin görüşlerine de başvurabilir³¹.

Sayın Prof.Dr. Yaşar Karayalçın³², serbest ticaret hakkının sınırlarını çizen objektif iyiniyet kurallarını kesin olarak ifade etmenin mümkün olmadığını, Kanun'un gayesinin iktisadi alanda dürüstlük ve doğruluk esaslarının ihlal edilmemesini temin etmek olduğunu belirtmektedir³³. Uluslararası Ticaret Odası'nın Davranış Kuralları da iktisadi alanda dürüstlük ve doğruluk esaslarını belirleyen kurallardır. Benzer şekilde ülkemizdeki meslek teşekküllerinin ve odalarının belirledikleri "Meslek Kuralları" ile de böyle bir amaç güdülmektedir.

"İsviçre Kanunu gerekçesinde serbest rekabetin Leistungsprinzip'e dayanması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Kendisinin uygun bir emeği ve gayreti olmadan, iktisadi faaliyetlerde, rekabeti engellemeye veya rekabet sahasından tamamen berteraf etmeğe mahsus veya buna elverişli vasıtalara veya kendi işinde haklı olmayan bir gelişmeyi temin edecek vasıtalara müracaat etmek haksız rekabet sayılır (BGE 72 II 394).

Almanya'da ilk defa A. Lobe tarafından ifade ve Nipperdey tarafından geliştirilmiş olan bu prensip İsviçre'de bilhassa Germann tarafından ileri sürülmüş, Federal Mahkeme de bu prensibin haksız rekabete esas teşkil ettiğini kabul etmiştir. Bu esasa göre, iktisadi sahada herkes ahlak kaidelerine uygun olarak kendi emeği nisbetinde netice almalıdır. Kendi emeğine ve gayretine dayanan rekabet meşru rekabettir. Fakat "ekmeden biçmek isteyen" veya "zahmetsiz rahmet elde etmek isteyen" kimsenin müracaat ettiği vasıtalar başkasının iktisadi faaliyetine kısmen veya

²⁸ DİRİKKAN, 285; EDİS, 291; ÖZTAN, 137.

²⁹ UMAR, 42.

³⁰ KARAYALÇIN, 456.

³¹ DİRİKKAN, 285; KARAYALÇIN, 456.

³² Aynı görüşte: ARKAN, 292.

³³ KARAYALÇIN, 454.

tamamen mani oluyorsa buradaki rekabet haksızdır. Çünkü emek prensibine istinad etmemektedir."³⁴ Böylece, *edim ilkesi (Leistungsprinzip)* ile haksız rekabet hukukuna ahlaki bir prensip getirilmiş olmaktadır. Rekabet hakkı kullanılırken ticari ahlak kurallarına uygun davranılmalıdır³⁵. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzlukla, şahıslar ticari ahlak kurallarına aykırı olarak kendi emeği ve gayreti olmadan rekabeti engellemekte ve başkalarını rekabet alanından tamamen bertaraf ederek haksız rekabete yol açmaktadırlar.

Rekabet hakkının objektif iyiniyet kurallarına uygun olarak kullanılabilmesine ilişkin ilkeler şöyle özetlenebilir³⁶ :

- Rekabet, şahsın kendi çalışma, çaba, yetenek ve emeğine dayanmalıdır (*Leistungswettbewerb*). Başkasını kötülemek, karalamak, başkasının çaba ve emeğinden yararlanmaya çalışmak suretiyle rekabet yapılmasında olduğu gibi ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerinde bulunan bir şahsın davranışı haksız rekabettir.
- Rekabet hakkının kullanılmasında, piyasada doğruluk ve açıklığın sağlanması ilkesine (*Wahrheit und Klarheit im Aufreten am Markt*) uygun davranılmalıdır. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzlukla piyasadaki doğruluk ve açıklık ilkeleri bertaraf edilmekte; haksız rekabet eylemi gerçekleşmiş olmaktadır.
- Rekabet hakkı, kamu yararının (toplum çıkarlarının) korunması düşüncesiyle (*Wahrung der Interessen der Allgemeinheit*) bağdaşır bir tarzda kullanılmalıdır. Kamu yararı, rekabet düzeninin sağlıklı şekilde işlemlerini gerektirir. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk, rekabet düzenini bozan davranışlar olduğu; bu tür eylemlerde bulunan şahısların, rakiplerine oranla, haksız olarak daha avantajlı duruma gelmesine yol açtığı için haksız rekabet eylemini de oluşturur.

Bir hakkın amacına uygun bir şekilde kullanılması gerekir; bu amaçtan uzaklaşıldığı ölçüde *hakkın kötüye kullanılmasından; dürüstlük kuralına aykırı davranılmasından* söz edilebilir³⁷ (MK. m. 2, f.2) ve bu tür davranışlar kanun tarafından korunmaz. Rekabet hakkının kullanılmasıyla teknik ve ekonomik alanda ilerlemenin sağlanması, mal ve hizmet kalitesinin yükselmesi, fiyatların düşmesi ve bundan tüketicilerin yararlanması amaçlanmaktadır³⁸. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzlukla bu amaçlardan uzaklaşmakta ve meşru olmayan şahsi çıkarlar öne çıkmaktadır.

Amerikan Federal Ticaret Komisyonu Kanunu (Federal Trade Commission Act of 1914) haksız rekabeti, "*rekabetin dürüst olmayan yöntemleri*" olarak çok genel bir

³⁴ KARAYALÇIN, 454-455.

³⁵ AYHAN, 193; DİRİKKAN, 287.

³⁶ Bu ilkeler hakkında bk. ARKAN, 292.

³⁷ ZEYKLİLER, 170.

³⁸ AYHAN, 193; DERYAL, 99; EREM, 199; KARAHAN, 127; POROY/YASAMAN, 216.

şekilde nitelendirdikten sonra haksız rekabet hallerinin tespit edilmesini bir komisyona bırakmıştır³⁹.

“*Hakkın kötüye kullanılması*” prensibi sosyal hukukun ferdiyetçi hukuka karşı getirdiği önemli prensiplerden biridir. Bu prensip uyarınca kişiler rekabet hakkını başkasına zarar verecek, onlara zorluk çıkaracak, eziyet verecek biçimde kullanmamalıdır⁴⁰. Hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin sistemler başlıca üç grupta toplanmaktadır ;

1. Dar sistem, hakkın kötüye kullanılmasını asla kabul etmeyen ve çok sınırlı istisnalara yerveren Anglo-Sakson Sistemi'dir.
2. Geniş sistem, mevzuatında açık bir hüküm bulunmaksızın genel bazı esaslara dayanarak hakkın kötüye kullanılmasını geniş yorumlayan sistemlerdir. Fransız Hukuku, Belçika Hukuku, İtalyan Hukuku, İspanyol Hukuku ve İslam Hukuku bu grupta yer alır.
3. Karma sistem, mevzuatında bazı esaslar belirleyerek hakkın kötüye kullanılması prensibini bazı sınırlar içine alan ve böylece yargıca takdir yetkisi tanıyan sistemdir. Türk Sistemi de bu gruba dahildir⁴¹.

Medeni Kanun m.2, f. 2'de hakkın kötüye kullanılmasıyla ilgili olarak, “*Bir hakkın sırf gayri izrar eden suistimalini kanun himaye etmez.*” denilmektedir. Öntasarıda ise, “*Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk korumaz.*” ifadesine yer verilerek İsviçre Medeni Kanunu'ndaki aslına daha uygun bir düzenleme yapılmıştır⁴². Hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin Medeni Kanunumuzdaki düzenlemenin hangi temele dayandığı konusundaki değişik görüşler sayın Prof.Dr. Aydın ZEVKLİLER tarafından özetle şöyle açıklanmaktadır⁴³:

- *Hakkın kötüye kullanılmasını sübjektif temele dayandıran görüşe göre, bir hakkın kullanılması başkasına zarar veriyorsa ve o amaca dayanıyorsa bu hakkın kötüye kullanılmasını oluşturur.*
- *Hakkın kötüye kullanılmasını objektif temele dayandıran görüşe göre, hakkın kötüye kullanılmasında kişiye zarar verme amacının bulunması başlı başına yeterli olmayıp, bu amacın yanında başka birtakım amaçların; objektif temellerin de bulunması gerekir. Objektif temelin hangisi olduğu konusunda da değişik görüşler öne sürülmüştür. Şöyle ki;*

³⁹ KUBİLAY, 28; ÜNAL, 73.

⁴⁰ ZEVKLİLER, 179.

⁴¹ SAYMEN, 1129-1130.

⁴² ZEVKLİLER, 180.

⁴³ Bu görüşler hakkında geniş açıklama için bk. ZEVKLİLER, 181.

b) Bazıları hakkın “GEÇERLİ (MEŞRU) BİR ÇIKARI” elde etmek için kullanıp kullanmadığına bakmak gerektiğini savunur.

b) İkinci bir görüş ise, hakkın SOSYAL VE EKONOMİK AMACINA UYGUN kullanılıp kullanılmadığı hususu üzerinde durur. Eğer hak sosyal ve ekonomik amacına aykırı kullanılıyorsa, o zaman hakkın kötüye kullanıldığından söz etmek gerekir.

c) Bir üçüncü görüş de hakkın AHLAK KURALLARINA UYGUN kullanılıp kullanılmadığı üzerinde durur. Eğer hak ahlak kurallarına aykırı kullanılıyorsa, hakkın kötüye kullanılmasından söz etmek gerekir.

- Ortalama görüşe göre, hakkın kullanılmasının hak sahibine bir yarar sağlayıp sağlamadığına bakmak gerekir.

Ticari işlerde rüşvet ve yolsuzlukla rekabet hakkı kötüye kullanılmakta, başkalarına; rakiplere ve müşterilere zarar verilmektedir. Objektif görüşe göre de ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemleri, hakkın kötüye kullanılması oluşturur. Bu durumda rekabet hakkı geçerli (meşru) bir çıkarı elde etmek için kullanılmamakta; gerçekte hakedilmeyen bir çıkarı elde edilmeye çalışılmakta, sosyal ve ekonomik amacına uygun kullanılmamakta, ticari ahlak kurallarına⁴⁴ aykırı kullanılmaktadır. Ortalama görüş uyarınca, rekabet hakkının bu şekilde; rüşvet ve yolsuzluk eylemlerine girilerek kullanılması bir yandan hak sahibine hak etmediği bir yarar sağlarken, öte yandan başkalarının zarara uğramasına neden olacaktır.

Medeni Kanun m.2, f.2’de düzenlenen *hakkın kötüye kullanılması* prensibinin unsurları şöyledir⁴⁵:

- Bir hakkın varlığı,
- Hakkın dürüstlük ve güven kuralına aykırı biçimde kötüye kullanılması,
- Hakkın kötüye kullanılmasından zarar doğması. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerinde bulunulması halinde bütün bu unsurların varolduğu görülür.

Sayın ASLAN, rekabeti bozucu sorunları genel olarak dört başlık altında toplamaktadır⁴⁶:

“1. Devlet müdahalesinden doğan rekabeti bozucu sorunlar,

2. Rekabetin olağan işleyişini bozacak şekilde davranan işletmelerin yarattığı sorunlar,

⁴⁴ Dürüstlük kuralları anlamında hukuka uygunluğun ticari ahlak kurallarına uygunluk anlamını taşıdığı hakkında bk. **DİRİKKAN**, 287.

⁴⁵ Alman ve İsviçre Hukukundaki farklılıklar hakkında bk. **KÖPRÜLÜ**, 145; **SAYMEN**, 1148-1150; **ZEYKLİLER**, 183.

⁴⁶ **ASLAN**, 48.

3. İşletmelerin rakiplerine karşı davranışlarından doğan sorunlar,

4. Rekabetin mevcut olmamasından doğan sorunlar.” Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk, ticari yaşamda rekabetin olağan işleyişini bozan sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu, “Rakipler hakkında da cari olan kanun, nizamname, mukavele veyahut mesleki veya mahalli adetlerle tayin edilmiş bulunan iş hayatı şartlarına riayet etmemek” eylemini de haksız rekabet halleri arasında saymıştır (TTK. m. 57, b. 10). Eski Ticaret Kanunu’nda bulunmayan bu hüküm modern hukuk anlayışının getirdiği bir hükümdür⁴⁷. Vergi kaçırmak, sigorta primlerini ödememek veya eksik ödemek, işyerinin sıhhi koşullara uygun olmaması, imalatta standart koşullara uyulmaması, asgari ücret koşuluna uyulmaması, hafta sonu tatil kurallarına aykırılık, fazla çalışma halinde ek ücret ödememek, indirimli satışların meslek kuruluşlarınca belirlenen belli dönemlerde yapılması gerektiği halde belirlenen dönemler dışında indirimli satış yapılması, bilgisayar kursu açılması Bakanlığın iznine bağlı olduğu halde izinsiz olarak bilgisayar kursu açmak⁴⁸ bu hüküm kapsamına giren bazı haksız rekabet halleridir. Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerinde bulunulması, rakipler hakkında da geçerli olan kanunlarla ve mesleki adetlerle tayin edilmiş bulunan iş hayatı şartlarına aykırılık oluşturan bir haksız rekabet halidir. Rakiplerini bağlayan kurallara uymayarak onlardan daha avantajlı bir duruma haksız yere gelmek haksız rekabet kabul edilmektedir⁴⁹.

II. RÜŞVET VE YOLSUZLUKLA MÜCADELEYE İLİŞKİN DAVRANIŞ KURALLARI

“Davranış, insanın bir şey yapmaya veya yapmamaya ilişkin bilinç denetimine tabi, irade ile yönlendirilen ve irade ürünü bir hareket tarzıdır.”⁵⁰

Uluslararası Ticaret Odası tarafından hazırlanan *Davranış Kuralları* aşağıdaki hususları içermektedir :

TEMEL PRENSİP

Bütün işletmeler, kuruldukları ve faaliyette buldukları ülkelerin ilgili tüzük ve kanunlarına, Davranış Kuralları’nın lafzına ve ruhuna uygun davranmakla yükümlüdürler.

⁴⁷ DOMANIÇ, Ticaret Hukukunun Genel Esasları, 245; MİMAROĞLU, 312-313.

⁴⁸ Y.11.HD. 15.10.1990, 6444/5063 hakkında bk. DERYAL, 103; ERİŞ, 413. Örnekler için bk. ARKAN, 300-301; DOMANIÇ, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, 207.

⁴⁹ POROY/YASAMAN, 231.

⁵⁰ EREN, 31.

Davranış Kuralları'nın amacı yönünden "işletme" terimi, bir Devlet veya bir bölgesel yönetim tarafından kontrol edilen her kuruluş da dahil olmak üzere kar amacıyla kurulmuş olsun veya olmasın ticari yaşamdaki herhangi bir kişi veya kuruluşu ifade eder.

Madde 1: Yolsuzluk

Hiçkimse doğrudan veya dolaylı olarak rüşvet teklif veya kabul edemez.

Madde 2: Rüşvet ve Rüşvet Verme

a. Hiçbir işletme doğrudan veya dolaylı olarak rüşvet teklif edemez veya alamaz ve bu şekilde rüşvet sayılan her teklif reddedilmelidir.

b. İşletmeler,

(i) Sözleşmede öngörülen ücretin herhangi bir bölümünü sözleşmenin diğer tarafının çalışanlarına rüşvet olarak vermemeli veya

(ii) Hükümet yetkililerine, sözleşmenin diğer tarafının çalışanlarına, onların yakınlarına veya iş ortaklarına ödemeler yapmak için alt sözleşmeler, satın alma teklifleri veya danışma anlaşmaları gibi başka yöntemler kullanmamalıdır.

Madde 3: Temsilciler

İşletmeler,

a. Temsilcilere yapılan her ödemenin temsilciler tarafından verilen yasal hizmetler için uygun olandan daha fazla olmamasını,

b. Ödemenin bir kısmının temsilci tarafından Davranış Kuralları'nın aksine rüşvet olarak veya başka bir şekilde verilmemesini,

c. Kamu kurumları veya Devlet işletmeleri ile iş ilişkisinde bulunan bütün temsilcilerin adlarının ve çalışma şartnamelerinin bir kaydının tutulmasını sağlamak üzere kendi yetkileri çerçevesinde makul önlemler almalıdırlar. Anılan kayıt, denetçiler ve özel talep üzerine uygun ve yeterli sayıda hükümet yetkilisi tarafından güven esasına dayalı olarak incelenmeye hazır olmalıdır.

Madde 4: Mali Kayıt ve Denetim

a. Mali işlemlerin tümü yönetim kurulu üyeleri veya uygun olduğu takdirde denetçiler gibi uygun bir organ tarafından incelenebilmeleri için düzgün tutulan muhasebe defterlerine doğru ve gereği gibi kaydedilmelidir.

b. "Kayıt dışı" veya gizli hesaplar olmamalı ve ilgili olduğu işlemlerin doğru ve tam olarak kaydedilmediği hiçbir belge kullanılmamalıdır.

c. İşletmeler, mevcut Davranış Kuralları'na aykırı işlemleri ortaya çıkarabilecek bağımsız muhasebe sistemlerini tesis edebilmek için gerekli tüm önlemleri almalıdır. Uygun iyileştirmeler yapılmalıdır.

Madde 5: İşletmelerin Sorumlulukları

Yönetim Kurulu veya işletmeden sorumlu başka bir organ,

a. Bu Davranış Kuralları'na aykırı olarak işletme tarafından veya işletme adına yapılan bütün ödemeleri önlemeyi amaçlayan uygun denetim sistemlerini tesis etmeyi ve uygulamayı da içeren makul adımlar atmalı,

b. Anılan Davranış Kuralları'na uygun periyodik denetim yapılmalı ve bu denetimin amacına ulaşabilmesi için gerekli belgeleri elde edebilmek üzere yöntemleri saptamalı ve

c. Bu Davranış Kuralları'na aykırı davranan herhangi bir yönetici veya çalışana karşı gerektiği şekilde harekete geçmelidir.

Madde 6: Politik Bağışlar :

Siyasi partilere, komitelere veya politikacılara yalnızca yürürlükteki hukuka uygun bir şekilde bağış yapılabilir ve bu tür bağışların açıklanması için gerekenler yapılmalıdır. Bu tür bağışların tümü ortaklığın üst yönetimine yazılı olarak bildirilmelidir.

Madde 7: Ortaklık Kuralları:

Genel bir yapı oluşturan bu Davranış Kuralları uyarınca işletmeler gerektiği takdirde Uluslararası Ticaret Odası Kuralları'na uygun bir şekilde kendi kurallarını oluşturmalı ve faaliyetleriyle ilgili özel durumlara bu kuralları uygulamalıdır. Bu kurallar örnekler içerebilir ve herhangi bir rüşvet veya yolsuzluk olayına konu olduklarını gören çalışanlara veya temsilcilere durumu derhal ortaklık üst yönetimine rapor etmelerini öngörmelidir. Ortaklıklar, kendi kurallarının yorumlanması ve uygulanması için açık politikalar, talimatlar ve eğitim programları geliştirmelidir. Uluslararası Ticaret Odası, hükümetler ile dünya ticareti arasındaki işbirliğini teşvik etmek ve Davranış Kuralları'nın yaygın bir şekilde uygulanmasını sağlamak için rüşvet ve yolsuzlukla ilgili bir *Daimi Komite* oluşturmuştur. Bu Komite'nin Başkanı, Uluslar-arası Ticaret Odası Başkanı tarafından atanır. Daimi Komite'nin başlıca görevleri şunlardır :

1. Uluslararası Ticaret Odası, Ulusal Komitelerini, ülkelerindeki -multidisipliner veya sektörel- işletmelerin ve ticari organizasyonların bu Davranış Kuralları'na kuvvetli destek vermelerini sağlamak üzere derhal tüm uygun önlemleri almaya zorlamak. Özellikle, uluslararası ticari gruplar, bağlı ortaklıklarını Kurallar'ı ve aynı etkiye haiz ortaklık kurallarını onaylamalarını sağlamaya ve yerel çevrelerinde bu kuralları kamuya duyurmaya teşvik edileceklerdir.

2. Rüşvet ve yolsuzluğu da içeren ahlak kurallarıyla ilgili ortaklık kurallarını toplayacak ve ortaklıkların kendi kurallarını geliştirmeleri için yapılacak ticari araştırmalar ve bu konulardaki sorunlar üzerine danışmanlık görevi yapacak bir danışma takas odası olarak hizmet verecektir.
3. Uluslararası Ticaret Odası, uluslararası merkez bürolar ve ulusal komiteler tarafından Kurallar'ın ticari toplumda ilgi çekmesini ve tartışılmasını teşvik etmek amacıyla düzenlenen seminerlerle organizasyonu geliştirecektir.
4. Ulusal Komiteleri, hükümetlerine yolsuzluk ve rüşvete karşı alınacak önlemler ve bu konuda çıkarılacak kanunların tartışıldığı ortamlara en başta iş çevrelerini (onları temsil eden kurumlarıyla) dahil etmeleri gerektiğini anlatmaya sevkedecektir.
5. Rüşvet ve yolsuzlukla mücadelede uluslararası alanda gelinen nokta konusunda Uluslararası Ticaret Odası'nın görüşünü anlatmak amacıyla OECD, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve diğer uluslararası kuruluşlarla bağlantıyı sağlayacaktır.
6. Rüşvet ve yolsuzluğa maruz kalma riskini en aza indirmek amacıyla ortaklıkların üst yönetimleri tarafından ve -kamu ihaleleri, özelleştirmelere katılma gibi- hassas konularla ilgili şahıslar tarafından uygulanmakta olan en uygun politikalar ve usuller hakkında iki yıl içinde yapılacak bir çalışmaya öncülük edecektir.
7. Her iki yılda bir, Uluslararası Ticaret Odası'nın Yürütme Kurulu'na ve Konsey'ine, Davranış Kuralları'nın dünya çapında tanınmasına ilişkin sonuçlar ve rüşvet ve yolsuzlukla mücadele konusunda ticari alanda gerçekleştirilen başka gelişmeler hakkında bir rapor verecektir. Raporun yayınlanmasına ilişkin karar Yürütme Kurulu ve Konsey'e bırakılacaktır.
8. Deneyimlerin ışığında Kurallar'ı yeniden gözden geçirecek ve gerektiği takdirde Yürütme Kurulu'na ve Konsey'e değişiklik önerilerinde bulunacaktır.

III. MESLEK TEŞEKKÜLLERİNİN SORUMLULUĞU

*“Belirli bir meslek grubunun üyesi olan şahısların dürüst olmayan faaliyetleri yalnız bu faaliyetin doğrudan doğruya muhatabı olan rakip işletmeleri veya müşterileri değil, aynı zamanda o meslek grubuna mensup bütün girişimcileri ilgilendirir. Rakibin ve müşterinin menfaatinin yanısıra mesleğin ve meslek mensuplarının da korunması gerekmektedir.”*⁵¹ Mesleğin ve meslek mensuplarının da korunması düşün-cesinden hareketle TTK.'nın haksız rekabetle ilgili hükümlerinde meslek teşekkül-lerine de haksız rekabet davalarını açabilme olanağı verilmiştir (TTK. m. 58). Haksız rekabet davalarını açabilen meslek teşekküllerinin rekabet hakkının

⁵¹ KARAYALÇIN, 449.

korunması ve haksız rekabet eylemlerinin önlenmesi için gereken önlemleri alması gerekir.

IV. İZMİR TİCARET ODASI KURALLARI

İzmir Ticaret Odası, *dürüst ticaret, onurlu tüccar* ilkesinden hareketle bir taahhütname hazırlamış ve İzmir Ticaret Odası Üyelerinin uymaları gereken ana ilkeleri saptamıştır. Şöyleki;

TAAHHÜTNAME

İzmir Ticaret Odası Üyelerinin Ana İlkelerine ve Tüccar Tanımına Uymayı Taahhüt Ederiz.

Tüccar;

Mesleki faaliyetlerinde bilgi, beceri, deneyim ve girişimciliği ile mal ve hizmetleri akılcı bir şekilde toplumun kullanımına sunan, tüm ilişkilerinde güven ve dürüstlüğü ilke edinen, insanlığın ve ülkenin çıkarlarını mesleki çıkarlarının üstünde tutan kişidir.

İzmir Ticaret Odası Üyelerinin Ana İlkeleri

- Kişisel Dürüstlük

- Gelenek ve göreneklerine saygılıdır.
- Dürüstlüğü ve ahlakı en yüce erdemler olarak benimsemiştir.
- Davranışlarıyla yurtiçi ve yurtdışı ticari ilişkilerde ülkenin ve mesleğin saygınlığını artırır.
- Vicdan hürriyetine saygılıdır, başkalarının hakkını yemez.
- Müşterilerinin menfaatini kendi menfaati gibi korur.
- Sözü namustur, sözlü ve yazılı taahhütlerine sadıktır.

- İş İlişkisi

- Doğru beyanda bulunur. Müşterisini kandırmaz, şeffaftır.
- Yeni fikirlere açıktır ve değişimi sürekli teşvik eder.
- Ticaretin karşılıklı kar müessesesi olduğunun, kendisi kar ederken iş yaptığı kişilerin de kar etmeleri gerektiğinin bilincindedir.
- İlişkilerinde “*Önce insan*” faktörünü gözönünde tutar ve hizmet anlayışına öncelik verir.

- Haksız rekabetten, müşteriden haksız kazanç sağlayacak her türlü faaliyetten ve kurnazlıktan kaçınır. Sattığı veya ürettiği malın ve hizmetin gerçek değerinden fazlasını talep etmez.

- Kendi çıkarlarını korurken başkalarının zarar görmesine sebebiyet vermez.

- Tüketicilere karşı sorumluluklarını tam olarak yerine getirir.

- Müşterilerine Karşı Sorumluluk

- Müşterilerine karşı naziktir, anlayışlıdır.

- Siparişi zamanında teslim eder.

- Sözünden dönmez.

- Kabahatini üstüne alır, yanlışlıklarını düzeltir.

- Malını yanlış tanıtmaz, her türlü şikayeti dinler.

- Devlele Olan İlişkiler

- Kanuna saygılıdır.

- Rüşvet vermez.

- Devletin birliğine ve ayrılmaz bütünlüğü ilkesine bağlıdır.

- Vergisini zamanında öder, vergi kaçırılmaz.

- Yanında çalışanlardan dolayı devlete karşı doğan sorumluluklarını yerine getirir.

- Çalışanlara Karşı Sorumluluk

- Adil ücret öder.

- Sosyal haklarını gözetir.

- Eğitimine önem verir.

- Din, ırk, renk, cinsiyet ayrımı yapmaz.

- Çevreyle Olan İlişkiler

- Doğayı ve çevreyi koruyacak özeni gösterir.

- Bulunduğu çevrenin kültürel gelişmesine katkıda bulunur.

- Temizlik kavramının yerleşmesi için çaba sarfeder.

SONUÇ

Rüşvet ve yolsuzluk eylemlerinde bulunan şahıslar ticari yaşamdaki rakipleri karşısında haksız bir biçimde avantajlı duruma gelmektedirler. Ticari yaşamdaki rekabet hakkının bu şekilde iyiniyet kurallarına aykırı olarak kötüye kullanılması haksız rekabet hali oluşturur.

Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk, hukuk düzeni ile ahlak düzeninin çakıştığı bir alanda yer alır; bir yandan ahlaka aykırı olan bu tür davranışlar öte yandan Türk Ceza Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu hükümlerine aykırılık oluşturur.

Uluslararası ticari işlemlerde böyle bir haksız rekabet olayının yaşanmaması her ülkenin ticari ahlak kurallarını saptamış olmasına ve bu kuralları uygulamasına bağlıdır.

Uluslararası Ticaret Odası'nın, anılan Davranış Kuralları'nın kabul edilmesini ve uygulanmasını teşvik etmek ve yorumlamak hususunda kendi sorumluluğunun farkında olduğu ve gerekeni yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Sosyal devlet modelini benimseyen Ülkemizde de konuyla ilgili hukuki düzenlemelerin yapıldığı, meslek teşekküllerinin soruna gereken önemi verdikleri ve ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluğu önlemek amacıyla bazı kurallar saptadıkları görülmektedir. Bu kurallara uyulmasında ise ticari yaşamda faaliyette bulunan herkese önemli görevler düşmektedir.

Ticari işlemlerde rüşvet ve yolsuzluk eylemlerinde bulunulması haksız rekabet hali oluşturduğu için bu tür eylemlerde bulunan kişilere karşı Türk Ceza Kanunu hükümleri uyarınca açılacak ceza davalarının yanısıra cezai (TTK. m. 64) ve hukuki (TTK. m. 58) yaptırımların uygulanmasına olanak verecek haksız rekabet davalarının da açılması mümkündür.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ARKAN**, Sabih : Ticari İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş Beşinci Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın Nu: 349, Ankara 1999.
- AYHAN**, Rıza : Ticaret Hukukunun Genel Esasları "Ticari İşletme Hukuku", Ankara 1992.
- ASLAN, İ.** Yılmaz : Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü , Yayın Nu: 264, Ankara 1992.
- AYBAY**, Atilla/**AYBAY**, Aydın/**AYBAY**, Gündüz/**AYBAY**, Rona : Denizciler, İşletmeciler ve Yöneticiler İçin Deniz Hukuku, İstanbul 1998.
- DERYAL**, Yahya : Ticaret Hukuku, I. Ticari İşletme Hukuku, II. Kıymetli Evrak Hukuku, III. Şirketler Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Trabzon 1998.
- DİRİKKAN**, Hanife : Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Antidamping Önlemler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 68, İzmir 1996.
- DOMANIÇ**, Hayri : - Ticaret Hukukunun Genel Esasları, Ticari İşletme, Tacir, Esnaf, Ticaret Sicili, Ticaret Ünvanı, Haksız Rekabet, Ticari Defterler, Cari Hesap, Tüccar Yardımcıları, Genişletilmiş 4. Bası, İstanbul 1988. - Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt: I, İstanbul 1988.
- EDİS**, Seyfullah : Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, 4. Basıdan Tıpkı Basım, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 41, Ankara 1993,
- EREM**, S. Turgut : Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku Prensipleri, Cilt I, Ticari İşletme, İkinci Baskı, İstanbul 1962.
- EREN**, Fikret : Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt II, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Bası, Ankara 1989.
- ERİŞ**, Gönen : Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C:I, Ticari İşletme ve Şirketler, Ankara 1992.
- ERKAN**, Hüsnü : Sosyal Piyasa Ekonomisinin Rekabet Boyutu, İzmir 1992.
- FOLSOM**, Ralph H./**GORDON**, Michael Wallace/**SPANOGLE**, Jr. John A. : International Business Transactions, A Problem - Oriented Coursebook, St. Paul, Minn. 1986.
- GÖREN**, Zafer : Anayasa Hukukuna Giriş, II. Baskı, İzmir 1999.
- KARAHAN**, Sami : Ticaret Hukukunun Temel Kavramları, Konya 1991.
- KARAYALÇIN**, Yaşar : Ticaret Hukuku, I. Giriş-Ticari İşletme, Üçüncü Baskı, Ankara 1968.
- KÖPRÜLÜ**, Bülent : Medeni Hukuk, Genel Prensipler-Kişinin Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler),Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bası, İstanbul 1984.
- KUBİLAY**, Huriye : İthalatta Yapay Fiyat İndirimi ve Karşı Önlemler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 42, Ankara 1994.
- MİMAROĞLU**, Sait Kemal : Ticaret Hukuku, Birinci Cilt, İşletme Hukuku (Birinci Kısım-Ticaret Hukukunun Esasları, İkinci Kısım-Ticari İşletme), Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara 1970.
- ÖZTAN**, Bilge : Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, Gözden Geçirilmiş 3. Bası, Ankara 1998.

ÖZTEK, Selçuk : Haksız Rekabete İlişkin Yeni İsviçre Düzenlemesinin Öngördüğü Bazı Haksız Rekabet Halleri, Prof.Dr. Jale G. Akipek'e Armağan, Selçuk Üniversitesi Yayınları No : 100, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 11, Konya 1991, s. 417-429.

POROY, Reha/**YASAMAN**, Hamdi : Ticari İşletme Hukuku, Güncelleştirilmiş 8. Bası, İstanbul 1998.

SAYMEN, H. Ferit : Mukayeseli Hukuk Bakımından Hakkın Suistimali, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl: XV, 1949, C.XV, İstanbul, s. 1129-1151.

TEKİNALP, Gülören/**TEKİNALP**, Ünal/

ATAMER, Yeşim M.-**ODER**, Bertil Emrah-**OKUTAN**, Gül : Avrupa Birliği Hukuku, İstanbul 1997.

TÜRK, Hikmet Sami : Sosyal Piyasa Ekonomisinde Rekabetin Düzenlenmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Aralık 1985, Cilt: XIII, S.2, s. 119-129.

UMAR, Bilge : Hukuk Başlangıcı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 79, İzmir 1997.

ÜNAL, Şeref : Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Haksız Rekabet, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Yıl: 8, 1988, S: 1, s. 71-83.

ZEVKLİLER, Aydın/**ACABEY**, Beşir/**GÖKYAYLA**, Emre : Medeni Hukuk, Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, Son Yasal Değişiklikler Işığında Yeniden Düzenlenmiş 6.Baskı, Ankara 1999.